

ADAK RAPPORT 21

Proefsleuvenonderzoek aan Den Brand in Turnhout

S. DELARUELLE & J. VAN DONINCK

De Archeologische dienst Antwerpse Kempen maakt deel uit van de projectvereniging Erfgoed Noorderkempen tussen de gemeenten Baarle-Hertog, Beerse, Oud-Turnhout, Turnhout en Vosselaar met steun van de Vlaamse gemeenschap en de provincie Antwerpen.

Met steun van de
Vlaamse overheid

Baarle-Hertog
Baarle-Hertog

Colofon

Opdrachtgever	Turnhoutse Maatschappij voor Huisvesting (TMH)
Project	Turnhout-Den Brand
Projectcode	08012
Type onderzoek	Prospectie
Vergunning nr.	2008/92
Vergunninghouder	Stephan Delaruelle
Naam site	Turnhout-Den Brand
Auteurs	Stephan Delaruelle & Jef Van Doninck
Kaarten & plannen	Stephan Delaruelle (©NGI/GIS Vlaanderen)
Foto's & tekeningen	Jef Van Doninck
Omslagontwerp	Hanna Maes
ISBN	/

© AdAK , januari 2010

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Archeologische Dienst Antwerpse Kempen.

Samenvatting

Op 16 juni 2008 werd door de Archeologische Dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in opdracht van Turnhoutse Maatschappij voor Huisvesting (TMH) een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd aan Den Brand in Turnhout. Aanleiding voor het onderzoek is de geplande verkaveling van de percelen, die een bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten die zich hier nog in de bodem bevinden.

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door de toekomstige bouw van woningen op de kavels. Hiervoor werden vier proefsleuven aangelegd in twee parallelle raaien langsheen Den Brand. In totaal werd hierbij 1015 m² onderzocht van een gebied van ca. 8000 m². Dit komt neer op 12,6 % van het terrein.

Uit het proefsleuvenonderzoek bleek dat het terrein van nature eerder laaggelegen was. Afgezien van enkele recente perceelsgreppels werden geen archeologisch relevante sporen aangetroffen, die kunnen wijzen op vroegere bewoning van het gebied.

Derhalve is er geen aanleiding voor verder onderzoek op deze locatie. De terreinen kunnen daarom worden vrijgegeven voor de verder verkaveling van de percelen tot bouwgrond.

Inhoudsopgave

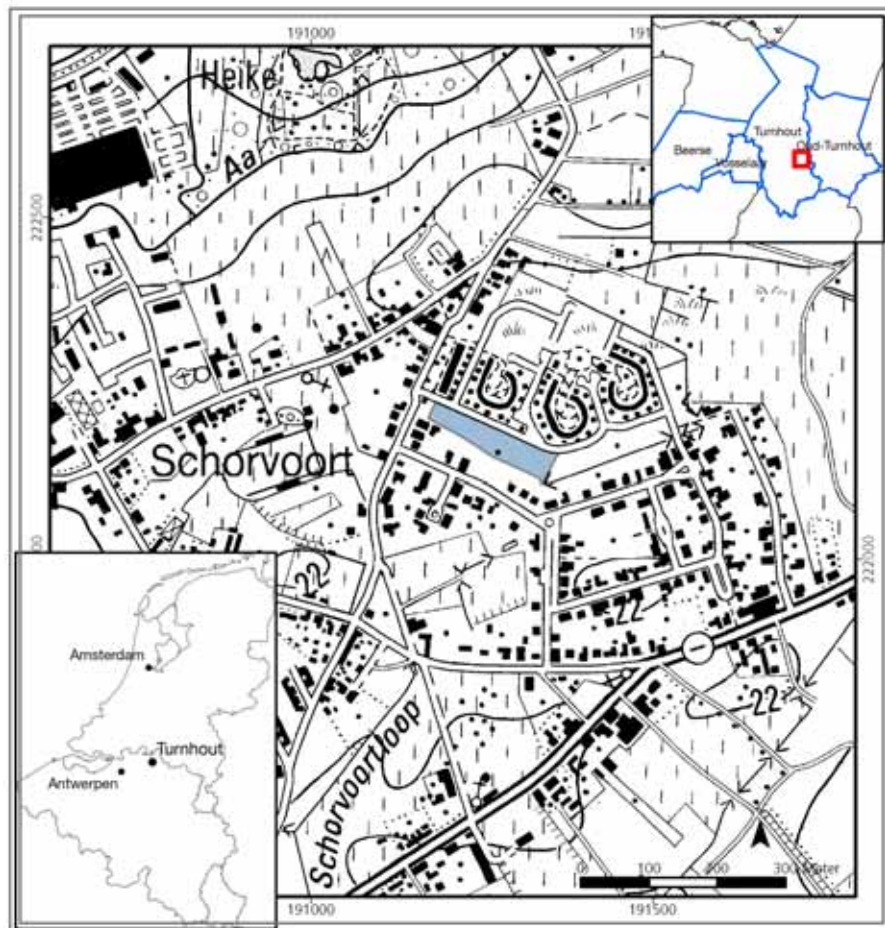
1	Inleiding	7
2	Landschappelijk kader	8
2.1	Geologie en geomorfologie	8
2.2	Bodemkunde	8
3	Historisch en archeologisch kader.....	10
3.1	Historisch kader	10
3.2	Archeologisch kader.....	10
4	Onderzoeksstrategie.....	11
5	Resultaten	12
6	Conclusie en aanbevelingen.....	13
6.1	Conclusie	13
6.2	Aanbevelingen	13
	Literatuur	13
	Lijst van afbeeldingen	14

1 Inleiding

Op 16 juni 2008 werd door de Archeologische Dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in opdracht van Turnhoutse Maatschappij voor Huisvesting (TMH) een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd aan Den Brand in Turnhout. Het plangebied bevindt ten westen van de bestaande wijk en is kadastraal gekend als (Afd. 2) sectie N nr. 1171 b en 1148 a.

Aanleiding voor het onderzoek is de geplande verkaveling van de percelen, die een bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten die zich hier nog in de bodem bevinden.

Figuur 1.1 Situering van het plangebied aan Den Brand in Turnhout

Tijdens het onderzoek werd een totale oppervlakte van 1015 m² onderzocht. Het veldteam bestond uit Stephan Delaruelle en Jef Van Doninck (AdAK).

Figuur 1.2. Sfeerfoto van het terrein bij de aanvang het onderzoek

2 Landschappelijk kader

2.1 Geologie en geomorfologie

Het gebied bevindt zich integraal op pleistocene dekzanden, op de zuidelijke rand van de beekvallei van de Aa. Tijdens de laatste ijstijd, het Weichseliaan (circa 120.000-13.000 jaar geleden) werd vanuit de drooggevalen Noordzee-bedding door de polaire wind sediment aangevoerd, die het volledige gebied bedekte met een dik pakket zand. Dit varieert in dikte tussen 30 cm op de hogere delen tot 5 m in de valleien van de oorspronkelijke oud-pleistocene afzettingen.

Op sommige plaatsen ontstonden hierdoor uitgestrekte duinzand-massieven. Deze zandafzettingen werden tijdens de laatste koude fase, het Laat-Glaciaal (circa 13.000-10.000 jaar geleden) door verstuiwingen van de tijdelijk onbevroren bodems omgewerkt tot lange oost-west verlopende zandruggen. Het water zocht zich een weg in de lager gelegen gedeeltes tussen de zandruggen, waardoor hier beekvalleien ontstonden. In de lagergelegen beekvalleien bevindt de oud-pleistocene klei zich op een geringe diepte onder het dekzand, waardoor de drainage van deze gronden opvallend slechter is.

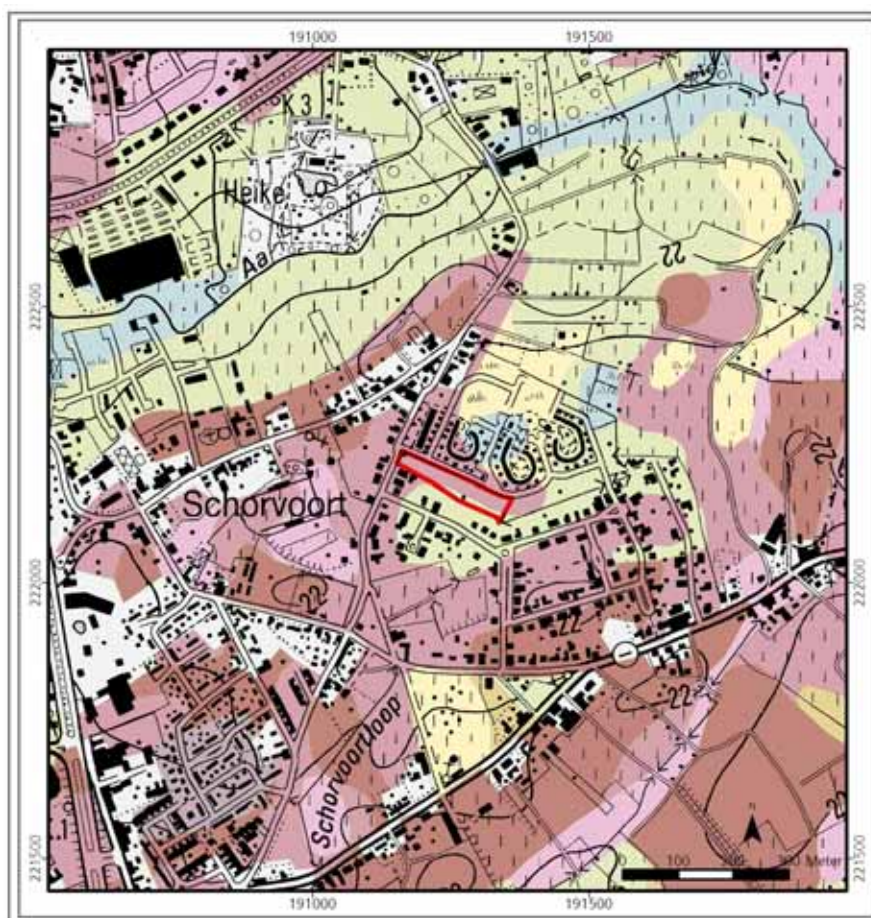
2.2 Bodemkunde

De bodems ter hoogte van het plangebied zijn gekarteerd als bodems met een diepe antropogene humus A-horizont. Deze gronden zijn ontstaan door het opbrengen van plaggen uit nabijgelegen heidegronden of beekdalen voor het vruchtbaar maken van de schrale zandgronden op de akkergebieden vanaf de

late middeleeuwen. Een deel van deze plaggen werd eerst als strooisel in de potstallen gebruikt en vervolgens samen met de mest op de akkers gebracht.

Figuur 2.1.
Profielontwikkeling en
drainage van de bodems
binnen en rond het
plangebied. Paars:
plaggenbodems, groen:
klei op geringe diepte,
geel: zandgronden met A-
C-profiel; blauw: slecht
gedraineerde gronden

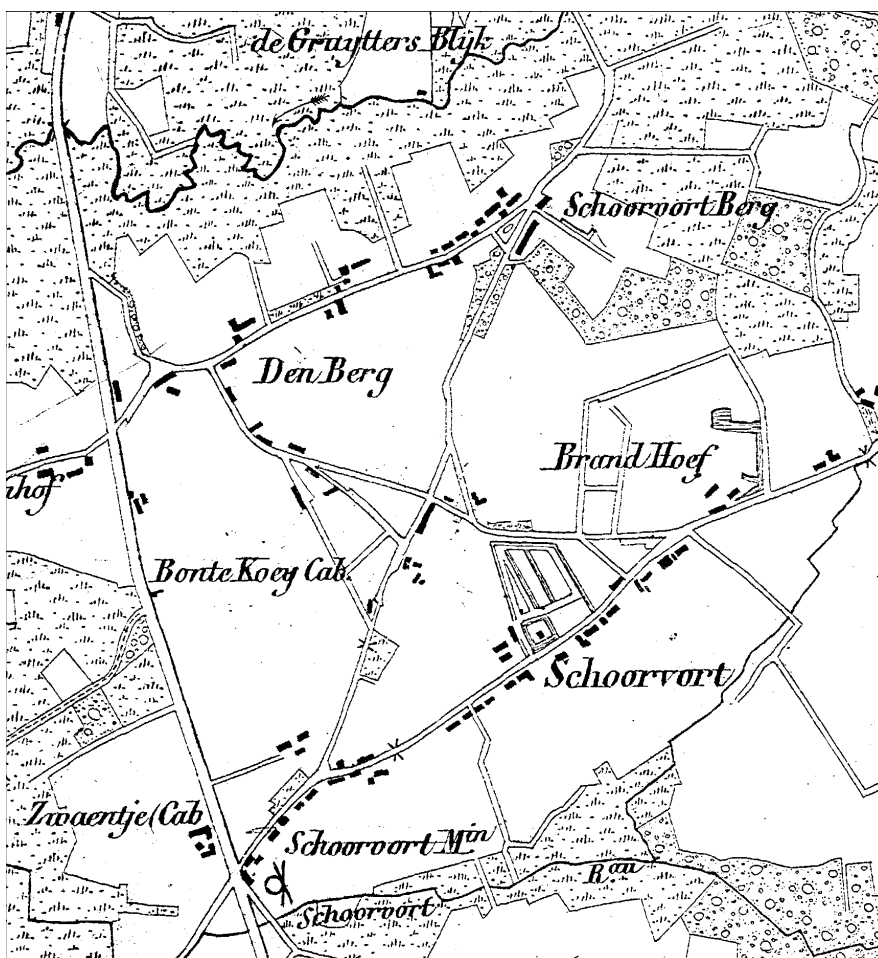
Tijdens het onderzoek bleek de plaggenbodem vrij beperkt van dikte. Onder de plag bevond zich geen oude cultuurlaag, zodat de ophoging hier vermoedelijk pas later bij de ontwikkeling van het gehucht Schorvoort is gekomen om het lagere terrein toch in landbouw te kunnen brengen.

In het aangelegde vlak waren op verschillende plaatsen duidelijke verkleuringen door bodemvorming op te merken

3 Historisch en archeologisch kader

3.1 Historisch kader

Op oude kaarten is het gehucht Schorvoort te zien als een klein gehucht langsheen de baan, beginnend aan de Schorvoortmolen. Den Brand is in verband te brengen met de Brand Hoef die centraal is gelegen op de hoogte tussen de vallei van de Aa en de Schorvoortloop. Opvallend is dat het toponiem Schorvoort is verschoven naar het noorden, zodat het nu ter hoogte van het toponiem Den Berg ligt. Hier wordt duidelijk gerefereerd naar een opvallend hoogteverschil naar de vallei van de Aa.

Figuur 3.1. Uitsnede van het gehucht Schorvoort op de kaart van Vandermaelen (1848).

3.2 Archeologisch kader

Ten westen van het plangebied werd ter hoogte van de Waterheide in 1989 bij de graafwerken voor de nieuwe woonwijk ter plaatse een kleine concentratie van vuursteenvondsten vastgesteld door G. Aerts (CAI 950878). Het gaat om een tiental artefacten waaronder een gebroken kling met een ronde inkeping (Aerts 1990).

4 Onderzoeksstrategie

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door de toekomstige bouw van woningen op de kavels. Hiervoor werden vier proefsleuven aangelegd in twee parallelle raaian langsheen Den Brand. De sleuven werden onderbroken ter hoogte van een volkstuintje, dat nog steeds in gebruik was. In totaal werd tijdens het onderzoek een oppervlakte van 1015 m² bekeken van een gebied van ca. 8000 m². Dit komt neer op 12,6 % van het terrein.

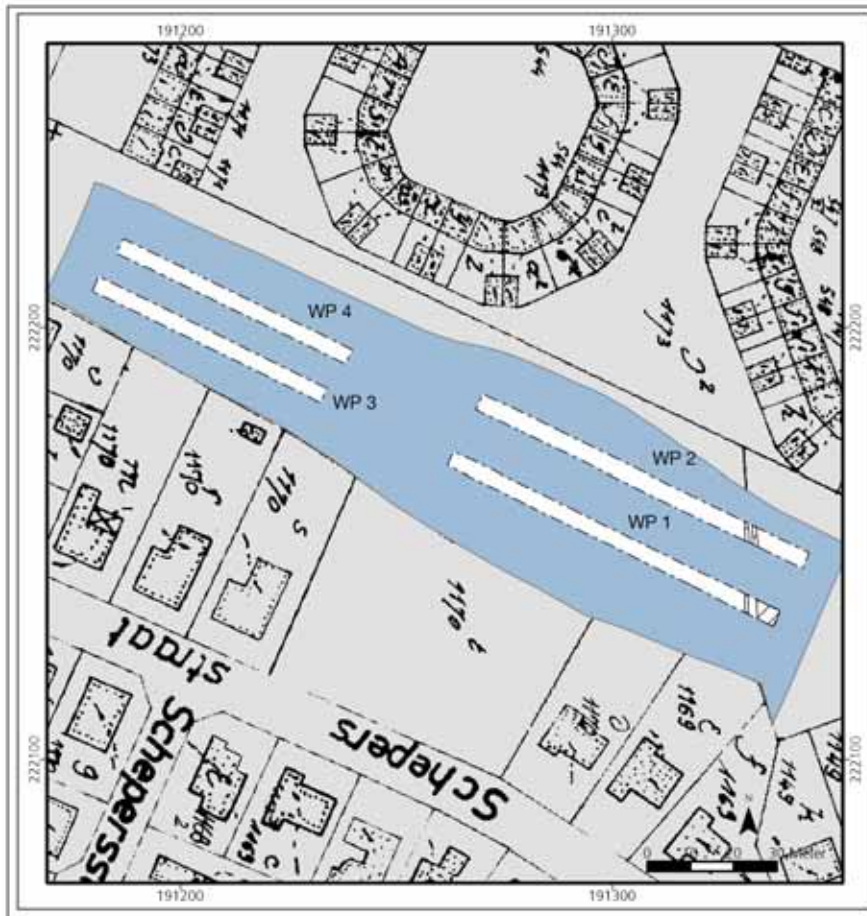
De werkputten werden in het vlak ingetekend op schaal 1/100, de sporenrijke zones op schaal 1/50 op watervaste polyesterfolie. De vaste meetpunten werden gekoppeld aan het gerefereerde kadasterplan. Het vlak en de profielen zijn fotografisch geregistreerd.

Figuur 4.1. Overzicht van werkput 1 bij de aanleg van het vlak met aanduiding van de foto-uitsneden.

5 Resultaten

Tijdens het onderzoek werden geen archeologisch relevante sporen vastgesteld. Alleen in het oostelijke gedeelte van het terrein werd een dubbele greppel vastgesteld, die rechtstreeks te relateren is aan de huidige perceelsgrens. De aard van de vulling laat hier een subrecente datering vermoeden.

Figuur 5.1. Overzicht aangelegde werkputten met aanduiding van de greppels.

Verder konden ook geen vondsten worden verzameld, noch uit de sporen, noch uit de cultuurlaag of van de bergen uitgegraven zand. Derhalve lijkt hier verder geen aansluiting te zijn bij de steentijdsite die ter hoogte van de waterheide werd aangetroffen.

6 Conclusie en aanbevelingen

6.1 Conclusie

In het kader van de uitbreiding van de woonwijk Den Brand werden vier proefsleuven aangelegd in twee parallelle raaien langsheen Den Brand. In totaal werd tijdens het onderzoek een oppervlakte van 1015 m² bekeken van een gebied van ca. 8000 m². Dit komt neer op 12,6 % van het terrein. Bij het onderzoek werden alleen in het oostelijke gedeelte van het terrein enkele subrecente greppels vastgesteld, die samenhangen met de huidige percellering.

6.2 Aanbevelingen

Tijdens het onderzoek werden geen sporen of vondsten vastgesteld die kunne wijzen op oudere bewoning. Derhalve is er geen aanleiding voor verder onderzoek op deze locatie. De terreinen kunnen daarom worden vrijgegeven voor de verder verkaveling van de percelen tot bouwgrond.

Literatuur

AERTS G. 1990. Opgravingen en vondsten: voorgeschiedenis. Turnhout (Antw.), in: *Archeologie* 1990, p. 49.

Lijst van afbeeldingen

Figuur 1.1 Situering van het plangebied aan Den Brand in Turnhout	7
Figuur 1.2. Sfeerfoto van het terrein bij de aanvang het onderzoek.....	8
Figuur 2.1. Profielontwikkeling en drainage van de bodems binnen en rond het plangebied. Paars: plaggenbodems, groen: klei op geringe diepte, geel: zandgronden met A-C-profiel; blauw: slecht gedraineerde gronden	9
Figuur 3.1. Uitsnede van het gehucht Schorvoort op de kaart van Vandermaelen (1848).	10
Figuur 4.1. Overzicht van werkput 1 bij de aanleg van het vlak met aanduiding van de foto-uitsnedes.	11
Figuur 5.1. Overzicht aangelegde werkputten met aanduiding van de greppels.	12